Wit geklede mannen:
De geschiedenis van schermkleding

Vertaald door Arvid Oostveen, origineel van Maxime Chouinard
2021

Zwart is de standaardkleur geworden voor HEMA-beoefenaars en wekt soms de woede van Olympische schermers die deze kleur zien als exclusief van hun trainers (maîtres) en coaches. Dit debat roept op zichzelf enkele interessante vragen op over de schermcultuur en gevoelens van eigendom en toe-eigening in vechtsporten… vragen die in dit artikel niet aan de orde zullen komen.
We zullen eerder kijken naar de geschiedenis achter het schermuniform. De oorsprong van de traditie van zwartgeklede schermcoaches wordt als vanzelfsprekend beschouwd als vrij oud, maar een snelle blik op enkele van de historische kunstwerken uit voorgaande eeuwen laat zeer weinig voorbeelden zien van schermmeesters die zwart dragen. Hoe werden wit en zwart het hoofdbestanddeel van hiërarchie in het moderne schermen? Het lijkt erop dat de geschiedenis van het schermkledingstuk niet zo uniform is als je zou denken.

Iets dat vrij duidelijk is bij het kijken naar oude schermkunstwerken, is dat standaarduniformen, zelfs voor een enkele groep, verre van de norm waren. Schermers worden afgebeeld met allerlei soorten kleding, van rijke en flamboyante kledingstukken in schermverhandelingen tot meer afgezwakte kleding in tekeningen van schermafbeeldingen.

Paulus Hector Mair. Niet bang om diversiteit te tonen in meer dan alleen de kleding

Tegen het einde van de 17e eeuw beginnen we schermers te zien zonder jassen en vesten, zij schermen in witte overhemden. Of dit een nieuw fenomeen was, of gewoon een beweging om meer realisme in schermtaferelen te laten zien, is onduidelijk. We kunnen ons gemakkelijk voorstellen dat dit in het verleden een praktijk had kunnen zijn om relatief koeler te blijven tijdens actieve schermoefeningen, en dit is waar we ons ook kunnen voorstellen dat wit de gebruikte kleur begon te worden.

Vóór het tijdperk van chemische kleurstoffen, zachte zeep en zeer efficiënte wasmachines, was kleding die bedoeld was om vaak te worden schoongemaakt, zoals overhemden, sokken en ondergoed, meestal wit. Wit is een kleur waar snel vlekken te zien zijn, maar die nooit zal vervagen, zelfs niet na talloze agressieve wasbeurten, en is dan een logische keuze voor actief dragen, en daarom werd een dergelijke kleur om dezelfde reden over de hele wereld gedragen.

Waar je ook heen gaat, het is waarschijnlijk dat traditioneel ondergoed en overhemden de neiging hebben om wit te zijn, zeker in het geval van sportkleding. Bijvoorbeeld, hoewel moderne Kendoka's nu blauw dragen - wit is gereserveerd voor vrouwen en hooggeplaatste meesters - lijkt het erop dat bij het onderzoeken van kunstwerken en foto's wit ooit de kleur was voor de meeste van hen, zoals het nog steeds is voor de meesten zoals bij andere Japanse vechtsporten. De reden achter deze verandering, die ergens in de jaren twintig lijkt te hebben plaatsgevonden, zou een apart artikel verdienen.

Kendo lijkt, net als Europese schermen, de voorkeur te hebben gegeven aan witte keiko gi tot in de jaren 1920-30. Deze wijze lijkt gebruikelijk te zijn geweest bij de meeste andere bujutsu-stijlen die, in tegenstelling tot kendo, deze handelswijze in leven hielden.

Zwart was een moeilijke kleur om te maken. Roet kan worden gebruikt om de stof te kleuren, maar kan gemakkelijk worden weggespoeld. IJzeroxide moest worden gebruikt om het kleurvast te maken, maar net als vandaag was zwart de moeilijkste kleur om te behouden. Bij wassen en blootstelling aan zonlicht zou het na verloop van tijd grijs worden of terugkeren naar een van de onderliggende kleurstoffen zoals bruin of paars. Het was toen geen verstandige keuze voor iemand die zich lichamelijk wilde inspannen.

Aan het begin van de 19e eeuw zien we dat een aantal typische schermkleding worden geïllustreerd. Witte overhemden met zijknopen gecombineerd met witte onderbroek en sokken. Wit wordt de kleur van bijna elke sport, van cricket tot tennis. Standaarduniformen beginnen de norm te worden in veel delen van de samenleving, inclusief sport. Nogmaals, dit heeft waarschijnlijk een verklaring in de duurzaamheid van witte kleding: sportkleding moest zweet, modder of zelfs bloed opnemen, en dus had je iets nodig dat vaak kon worden schoongemaakt.

Schoonmaken was voor de 20e eeuw een vrij zware aangelegenheid. Kleding zou met vrij lange tussenpozen worden schoongemaakt, omdat dit een tijdrovende taak was. Je zou naar een waterbron moeten gaan, de kleren moeten spoelen en ze in loog moeten wassen, of loogzeep als je rijk genoeg was om het te betalen.

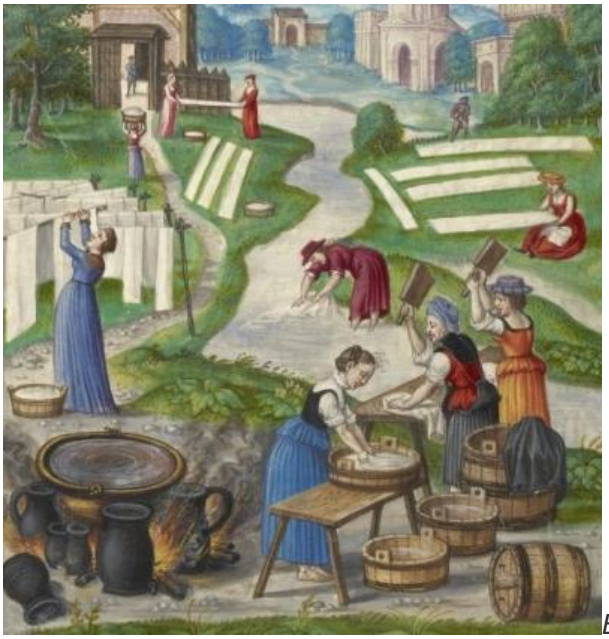

Een 16e eeuwse wasdag

Loog is natuurlijk extreem bijtend en zou korte metten maken met delicate natuurlijke kleurstoffen. De kleding werd op rotsen of met peddels geslagen om de reinigingsmiddelen door de stof te persen, de uitvinding van het wasbord, wasmiddel en zetmeel in de 19e eeuw maakte het hele proces gemakkelijker, zowel op de wasmachine als op de kleding, maar toch relatief ruw in vergelijking met moderne technologieën. Deze innovaties maakten het wassen zo veel sneller dat je nu kon overwegen om eens per week een "wasdag" te hebben, waardoor je favoriete zwarte shirt alleen maar sneller verloren zou gaan. Daarna werden je kleren in de zon gelegd om te drogen, wat weer bijdroeg aan het vervagen van de pigmenten in je kleding. [1]

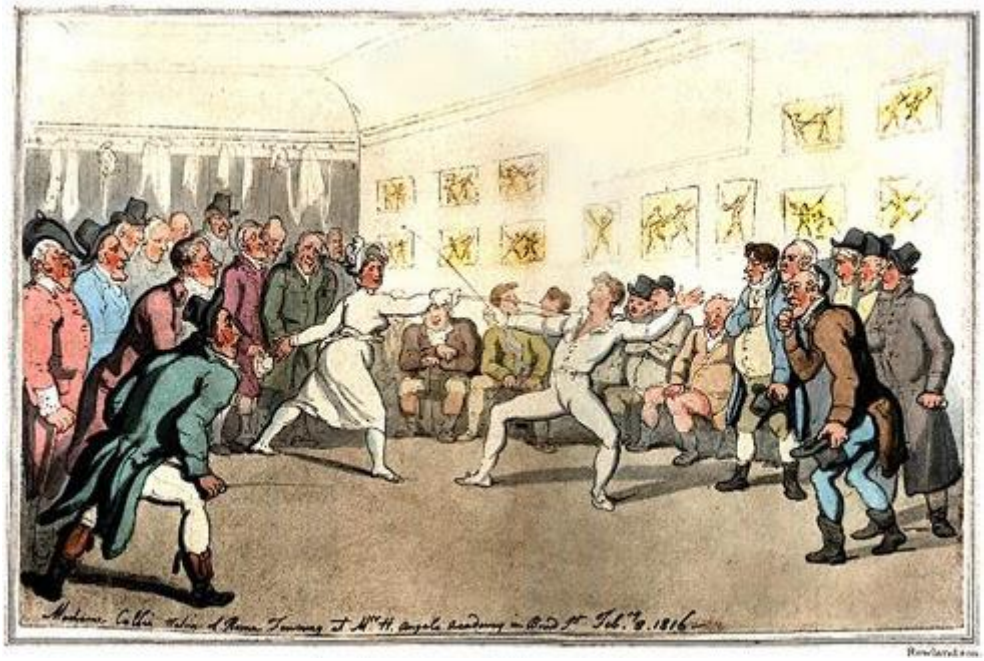

Dus wat is de deal met zwart dan? Een artikel uit La Vie Parisienne uit 1868 zou het antwoord kunnen bevatten. Volgens de krant nam een schermer met de bijnaam le tyreur noir, of “de zwarte schermer”, deel aan schermtoernooien gekleed in zwart fluweel. Dit maakte veel schermleraren boos die, volgens het artikel, buitengewoon trots waren op de witheid van hun uniformen. Sommigen weigerden zelfs om met hem te vechten, tenzij hij zich omwisselde voor een meer conventioneel uniform. [2]

De zwarte schermer was hoogstwaarschijnlijk Louis Mérignac, een legendarische schermer uit die tijd die ook bekend stond als le tyreur noir. Zijn gebruik van een compleet zwart uniform overtuigde vele andere invloedrijke schermers ervan om ook de zwarte aan te trekken. [3]
Tavernier merkte bij het beschrijven van Mérignac's mode-keuze op dat het misschien ook een tactische keuze was, aangezien het blijkbaar gemakkelijker is om een wit uniform aan te trekken dan een zwarte die de perceptie van diepte voor de gek houdt. [4]

Mérignac heeft waarschijnlijk een zwart uniform kunnen introduceren vanwege een vooruitgang in het kleuren van de stof. In 1863 was Aniline Black de eerste synthetische zwarte kleurstof die werd ontwikkeld, die veel kleurvaster was dan eerdere natuurlijke kleurstoffen. [5]
Latere innovaties zouden de productie veel eenvoudiger maken en een grote vraag doen ontstaan naar zwarte kledingstukken die tot dan toe vooral werden gedragen door de rijken die het zich konden veroorloven om hun kledingkast vaak te vernieuwen. Dit is prima voor bovenkleding die niet regelmatig gewassen hoefde te worden, niet zozeer voor sportkleding die regelmatig doordrenkt is met zweet.

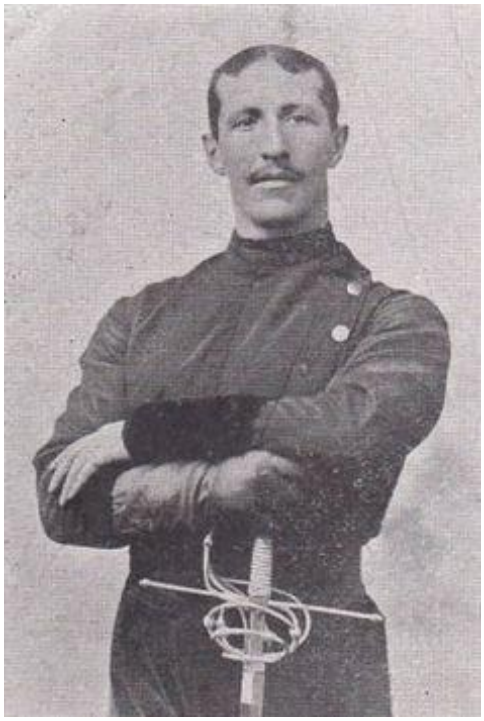

Tegen het einde van de 19e eeuw werd zwart ook gebruikt bij schermwedstrijden om een geldige slag te markeren toen er krijt op de wieken werd aangebracht. [6] Er werden toen veel verschillende oplossingen bedacht om treffers beter zichtbaar te maken in de steeds competitiever wordende wereld van schermtoernooien, krijt werd een relatief korte tijd gebruikt. Deze werkwijze had een verre voorouder in de Frans-Belgische regels van langzwaardtoernooien tijdens het begin van de 17e eeuw. [7]

Deze afbeelding uit 1886 uit het Larousse woordenboek laat ons niet alleen schermtechnieken zien, maar ook de diversiteit in de mode van schermkleding in die tijd

Op dit moment is het niet helemaal duidelijk wanneer de Fédération Internationale d'Escrime (FIE) besliste over de kleur van schermuniformen, maar als we kijken naar de kleding die gedragen werd tijdens de Olympische Spelen vanaf 1894, raakten zwarte schermkleding snel uit de mode in gunst van alle witte kleding.
In 1912, slechts een jaar voor de oprichting van de FIE, waren zelfs de zwarte sokken volledig verdwenen.
Hoewel er één uitzondering bleef: het schermen voor vrouwen. Het lijkt erop dat je tot de jaren veertig vrouwen met zwarte rokken kon zien op Olympische toernooien, en tot de jaren vijftig bleven ze in veel schermwedstrijden. Nogmaals, de reden hiervoor is niet helemaal duidelijk en lijkt niet te zijn weerspiegeld in andere sporten zoals tennis.

1924 Olympic Games Women's Fencing

Hoe werd zwart geassocieerd met schermleraren?
Het is mogelijk dat naarmate kleur uit de mode en van toernooien vedween, alleen oude schermleraren die niet langer aan wedstrijden deelnamen, nog steeds hun vertrouwde zwarte uniform droegen, waardoor dit onbedoeld de kleur werd die wordt geassocieerd met leraren en coaches.
Veel schermbonden hebben de kleurvereisten uit hun regels geschrapt, maar zwart is nog steeds taboe voor niet-leraren en vooral bij wedstrijden, terwijl wit nog steeds de dominante keuze is.
De mythe dat wit een traditionele keuze is die eeuwen overspant, kan worden vergeleken met een soortgelijk idee; dat trouwjurken altijd wit waren, met bijbehorende waarden en een symbool van zuiverheid, terwijl witte jurken in feite nooit populair waren tot in de jaren 1840 en in de meeste gevallen tot ver in de jaren 1900.

De acceptatie van zwart door de HEMA-gemeenschap komt van vele factoren: vroege beschikbaarheid van De gepolsterde schermcoachuitrusting was in het begin het enige beschikbare, samen met een verlangen om anders te zijn dan de Olympische schermmenigte en misschien een vleugje tegencultuur-esthetiek in de vroege gemeenschap.
Wat de reden ook is, het lijkt erop dat zwart nu in de ogen van veel mensen wordt gezien als een bepalend kenmerk van de 'HEMA-look' en vergeleken met zijn historische tegenhanger is deze kleurstof niet meer weg te denken.

De huidige HEMA kleding

[1] **"History of laundry." Laundry history, washing clothes in middle ages, renaissance, Tudor, restoration, colonial, Georgian times. Accessed February 18, 2017. http://www.oldandinteresting.com/history-of-laundry.aspx.**
[2] **"Assaut de l'autre jour."** ***La vie parisienne*****, February 22, 1868, 139.**
[3] **Tavernier, Adolphe Eugène.** ***Amateurs et salles d'armes de Paris*****. Paris: C. Marpon et E. Flammarion, 1886, p. 133.**
[4] **Ibid.**
[5] **Hall, A. R., E. J. Holmyard, Charles Singer, and Trevor Illtyd Williams.** ***A history of technology. The late nineteenth century c. 1850 to c. 1900*****. 1958, p. 267.**
[6] **Amateur Athletic Union.** ***Fencing Rules of the Amateur Fencers' League of America.*** **April 20, 1892.**
[7] ***Ordonnantie om te spelen naer het Coninckschap*****. Folio Vr, from the archives of the Guild of St. Michael, Brussels, 1617-18 (Cited by Matt Galas)**